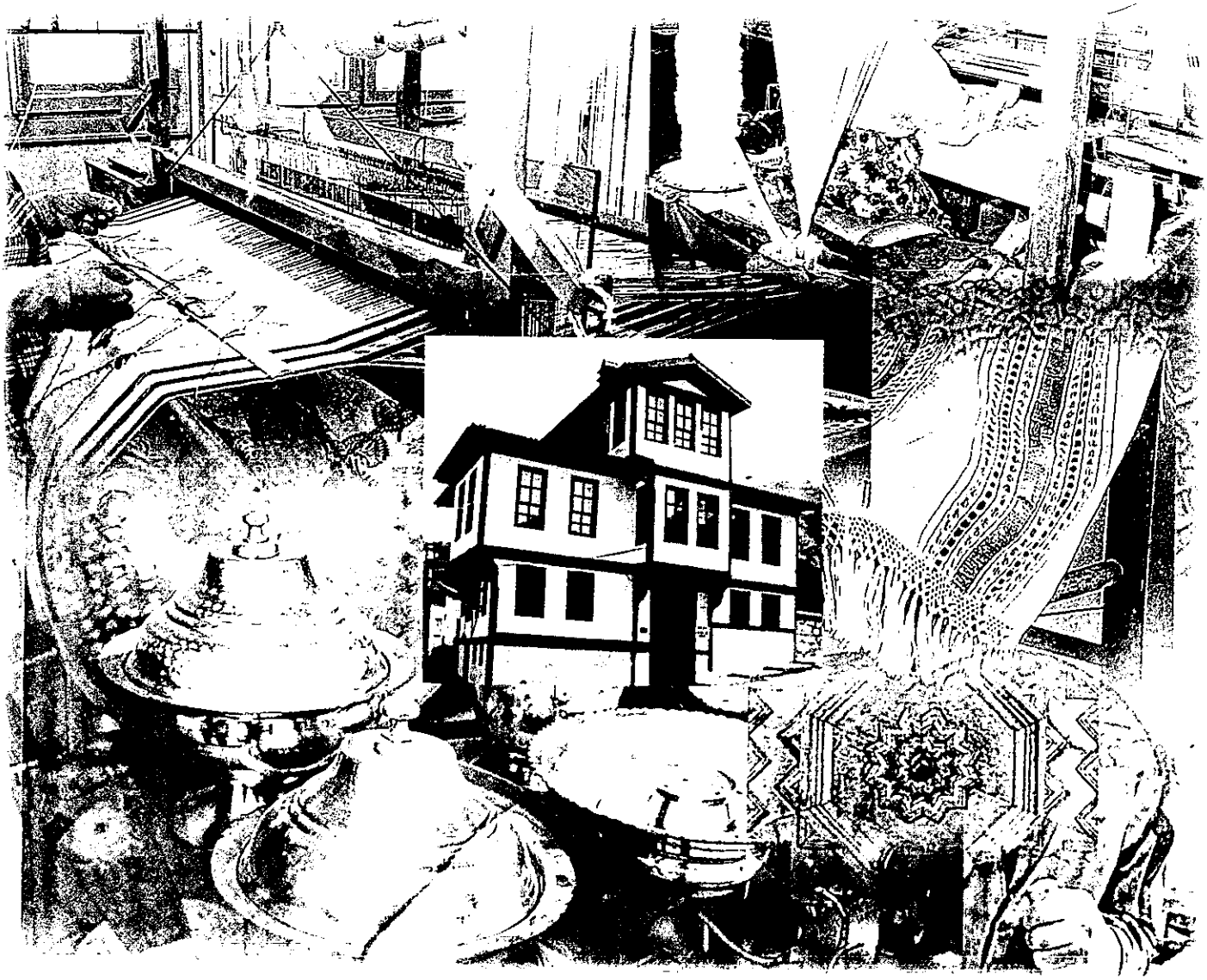
E3. **İBRET, B.Ü.**, "Küre'de Bakır Cevheri Üretimi ve Bakır Madenciliğinin Küre Ekonomisindeki Yeri", *Kastamonu Kültür Sempozyumu*, Bizim Büro Basımevi, Ankara,2001.

Kastamonu
Valiliği

Gazi Üniversitesi
Kastamonu Eğitim Fakültesi
Dekanlığı

BİRİNCİ
KASTAMONU KÜLTÜR SEMPOZYUMU BİLDİRİLERİ

21-23 Mayıs 2000

KASTAMONU - 2001

Kastamonu Valiliği

Gazi Üniversitesi
Kastamonu Eğitim Fakültesi
Dekanlığı

ISBN 975-8201-29-8

BİRİNCİ

KASTAMONU KÜLTÜR SEMPOZYUMU BİLDİRİLERİ

21-23 Mayıs 2000

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Prof.Dr. Refik TURAN
Doç.Dr. Ahmet KAÇAR
Y.Doç.Dr. B. Kemal YEŞİLBURSA
Öğr.Gör. Erkan YANARATEŞ
Arş.Gör. Metin AYGÜN

KASTAMONU-2001

Kastamonu Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü Yayınları

1. Mehmet Behçed, Kastamonu Eski Eserleri (Kastamonu Asar-ı Kadimesi), (Yay.Haz: Musa S. Cihangir, 1998.
2. T.C. Kastamonu Valiliği, İl Özel İdaresi ve Köylere Hizmet Götürme Birlikleri, Köy Altyapı Çalışması (1997-1998), Önder Matbaa, Ankara, 1999.
3. T.C. Kastamonu Valiliği, İl Özel İdaresi ve Köylere Hizmet Götürme Birlikleri, Köy Altyapı Sosyal ve Ekonomik Çalışmaları (1999), Önder Matbaa, Ankara, 2000.
4. Kastamonu Valileri (1838-2000), Yrd.Doç.Dr. Mustafa ESKİ, Önder Matbaa, Ankara, 2000.
5. T.C. Kastamonu Valiliği "Kültürel Değerlerin Korunmasında Yerel Yönetimlerin Rolü ve Sorumluluğu Sempozyumu" ve "Yerel Gündem 21 Bilgilendirme Sempozyumu", Önder Matbaa, Ankara, 2000.
6. Birinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 2001.

ISBN 975-8201-29-8

KASTAMONU VALİLİĞİ

http://www.kastamonu.gov.tr

Dizgi:
Erkan YANARATEŞ

Baskı - Cilt:
BİZİM BÜRO BASIMEVİ
Yayın Dağıtım San. Ve Tic. Ltd Şti.
Selanik Cad., 18/11 Kızılay/ANKARA
Tel: (0312) 435 82 07 - 433 36 36 **Faks:** (0312) 431 88 81

İÇİNDEKİLER

Önsöz ..... Enis YETER vii
Açış Konuşması - I ..... Enis YETER ix
Açış Konuşması - II ..... Enver HASANOĞLU xiii

Tarihte Kastamonu

Kastamonu'nun Türkler Tarafından Fethi ve İskânı ..... Refik TURAN 1
XVIII. Yüzyılın ortalarında Kastamonu Sancağı ..... Yücel ÖZKAYA 3
Sultan Cem'in Kastamonu Valiliği ve Şair AYNİ'nin Kastamonu Ağıdı ... Mehmet ÖNDER 9
Atatürk'ün Kastamonu Seyahati ve Şapka İnkılâbı ..... Behçet Kemal YEŞİLBURSA 13
Millî Mücadele Yıllarında Kastamonu'ya Gelen Buharalı Öğrenciler ..... Mustafa ESKİ 21
Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Yıllarında Kastamonu ve Havalisi ..... Kenan Ziya TAŞ 31
1312 (1894) Yılı Kastamonu Vilayeti Salnâmesine Göre Kastamonu Vilayeti ... Necdet HAYTA, Uğur ÜNAL 37
Selçuklu ve Osmanlı Döneminde Kastamonu'da Tıp Çalışmaları Üzerine Bazı Gözlemler ..... Kâmil ŞAHİN 41
Tarihi Coğrafya Açısından Kastamonu Coğrafyasına Dair Bazı Tespitler .... Emin BAYDİL 49
Candar-Oğulları Döneminde Kastamonu'da İçtimaî ve İktisadî Hayat ..... Cevdet YAKUPOĞLU 55
13.Yüzyılda Kastamonu: Ortaçağ Kent Dokusu Üzerine Bazı Belirlemeler .. Z. Kenan Bilici 81
Fetihten XVI. Yüzyılın Sonuna Kadar Kastamonu Şehrinde İskân ve Nüfusa Dair Genel Gözlemler ..... Ahmet KANKAL 89
XVII. Yüzyıl Sonu, XVIII. Yüzyıl Başlarında Kastamonu ..... Ahmet Rıfat GÜZEY 121

Edebiyatımızda Kastamonu

Şehir ve Kültür İlişkisi Açısından Kastamonu ..... Fatma Ahsen TURAN 137
Cem Sultan'ın Kastamonu Sancak Beyliği ..... Bünyamin ÇAĞLAYAN 143
Azdavay ..... Erdal ARSLAN 149
Şairlerin Gözüyle Kastamonu ..... Muhammet Sani ADIGÜZEL 165
Kastamonu'nun İlçesi Abana'da Düğün ve Bayram Adetleri ..... Naciye YILDIZ 175
Kastamonu ve İsmail Habip SEVÜK ..... Nezahat ÖZCAN 181

Kastamonu Halk Kültürü, Kastamonu'nun Yetiştirdiği Bilginler, Yazarlar ve Sanatçılar

Şair ve Yazar Fazıl BAYRAKTAR (Hayatı ve Eserleri) ..... Abdullah SATOĞLU 191
Âşık İhsan OZANOĞLU Üzerine Düşünceler ..... Ahmet Yaşar ZENGİN 197
Kastamonulu Ünlü Şair Yazar Devlet Sanatçısı Orhan Şaik GÖKYAY ..... Ayhan İNAL 209
Kastamonu'da Sosyo-Kültürel Yapıda Meydana Gelen Değişikliğin Çeyiz Geleneklerine Yansıması ..... Ayşegül BAHŞİŞOĞLU 215
Açıksöz Gazetesi ve İzmir ..... Belkıs ALTUNİŞ GÜRSOY 225
Kastamonulu Muslihüddin Vahyî ve Mi'râcü'l-Beyân'ı ..... Cemal KURNAZ 231
Türkiye'de Sepet Örücülüğünün Önemi ve Günümüzdeki Değerlendirilmesi ..... Feriha AKPINARLI 245
Şairler Tezkirelerine Göre Kastamonulu Divan Şairleri ..... Filiz KILIÇ 249
Kastamonu'da Halk Hekimliği ..... Gülten KÜÇÜKBASMACI 257

"Bu Vatan Kimin" Şiirine Nazireler ... Hayrettin İVGİN ... 263
Özdilek ERDEM (27.4.1933-14.4.1999) ... İsmail KARA ... 269
Kastamonu'nun Yetiştirdiği Sanatçılar -Kastamonu'dan Yetişen Sanatçılar "Ali Orhan DAĞLI" ... Kâmil Kudret DAĞLI ... 275
Kastamonu Folklorunda Nevruz ile İlgili Tespitler ... Mehmet Serhat YILMAZ ... 283
Kastamonulu Resim Sanatçıları ... Meliha YILMAZ ... 291
Kastamonu İğne Oyaları ... Muammer (KAYKANACI) BAYRAM ... 311
Kastamonulu Bir Oyun Yazarı: Sabahattin ENGİN ... Nail TAN ... 319
Kastamonulu Bestekâr Tanburi Erol SAYAN ... Nail TAN ... 327
Bütün Yönleriyle İhsan OZANOĞLU ... Ozan OZANOĞLU ... 333
Yurdumuzda Çok Sesli Müzik Alanında Araçlı Ünlü Bir Aile: Yalçın Ailesi ... Özdemir TAN ... 343
Kastamonulu Latifi, Tezkiresi ve Kastamonu-nâme İddialarına Cevap ... Rıdvan CANIM ... 347
Kastamonu'nun Yetiştirdiği Bir Şair: Nedret Hanım ... Saime İnal SAVİ ... 355
Kastamonu Mutfağının Beslenme Bilimi Açısından Değerlendirilmesi Saime KÜÇÜKKÖMÜRLER ... 361
Orhan Şaik GÖKYAY ve Azerbaycan Korkutşünaslığı ... Tamilla ALİYEVA ... 365
Köçekler ... Ufuk NASMAN ... 369
Kastamonu ve Yakın Çevresinde İslâm Azizleri ... Yaşar KALAFAT ... 379

Kastamonu'nun Sosyo-Ekonomik Kalkınması

Kastamonu'nun Ekonomik ve Sosyal Kalkınması ... Atakan KÖKSAL ... 385
Kastamonu'nun Mimari Mirası ve Koruma Sorunları ... Kemal Kutgün EYÜPGİLLER ... 389
Yeni Bin Yılın Başında Kastamonu'nun Sosyo-Ekonomik Kalkınmasında Turizm Seçeneği ... Muharrem AVCI ... 401
Kültür Varlıklarının Turizm Amaçlı Değerlendirilmesi ... Zühtü YAMAN ... 407
Kastamonu Göletlerinin Balıkçılık Açısından Genel Durumu ... Ömer SAYLAR ... 411
Sosyal ve Ekonomik Kalkınma Göstergelerinde Yeni Yaklaşımlar: Kimin İçin Kalkınma ... Öztaş AYHAN ... 419
Küre'de Bakır Cevheri Üretimi ve Bakır Madenciliğinin Küre Ekonomisindeki Yeri ... B. Ünal İBRET ... 433
Kastamonu İlinin Spor Potansiyeli ... Seyfi SAVAŞ ... 451
Kastamonu Darülmuallimin ve Darülmuallimatı ... İbrahim ARSLANOĞLU ... 463

Sonuç ve Değerlendirme

Değerlendirme Konuşması - I ... Refik TURAN ... 485
Değerlendirme Konuşması - I ... Nail TAN ... 487
Kapanış Konuşması ... Enis YETER ... 489

Atatürk'ün Kastamonu ve İnebolu Nutukları

Atatürk'ün İnebolu Nutku ... 493
Atatürk'ün Kastamonu Nutku ... 497

Kastamonu Kültür Bildirgesi - 2000

Kastamonu Bildirgesi - 2000 ... 501

Fotoğraflarla Kastamonu Kültüründen Esintiler

Fotoğraflarla Kastamonu Kültüründen Esintiler ... 505

KÜRE'DE BAKIR CEVHERİ ÜRETİMİ VE BAKIR MADENCİLİĞİNİN KÜRE EKONOMİSİNDEKİ YERİ

*Bilgin Ünal İBRET**

1.Giriş

Bakır; kolay işlenebilen ve iyi bir iletken olarak tabiatta altın ve gümüşe oranla daha bol bulunabilen bir metal olduğundan insanoğlunun geçmişten günümüze en fazla kullandığı metallerden birisi olmuştur. Kalkolitik Çağ olarak da ifade edilen Bakır Çağının izleri Anadolu'da VI-VII bin yıl öncelerine kadar inmektedir. Kalkolitik Çağdan günümüze kadar geçen dönemde bakır ısıyı iyi ilettiği ve kolayca işlendiği için önce kap kaçak yapımında kullanılmıştır. Daha sonra bakır ile kalayın karışımından tunç elde edilmiş ve bu değerli alaşımın keşfi bakırın önemini daha da artırmıştır. Sanayi devrimi ve elektriğin keşfiyle birlikte bakırın kullanım sahaları çok daha genişlemiştir. Böylece bakır, başta kablo olmak üzere, elektrik dağıtımında ve elektrikli motorların yapımında en fazla kullanılan metal olmuştur. Bu duruma bağlı olarak bakır, geçmişte olduğu gibi günümüzde de çağımızın en önemli metalleri arasındaki yerini korumaktadır.

Türkiye'de bakır üretimi yapılan yerler arasında Ergani, Murgul, Espiye ve Çayeli ile birlikte Küre'de yer almaktadır. Ayrıca Küre-Kızılsu, Artvin-Kafkasör-Carettepe, Sivas-Koyul--Hisar, Çanakkale-Arapuçan ve Siirt-Madenköy gibi sahalarda işletilmeye uygun bakır madeni mevcut olup, buralarda da üretim çalışmaları yapılmaktadır (1, 2).

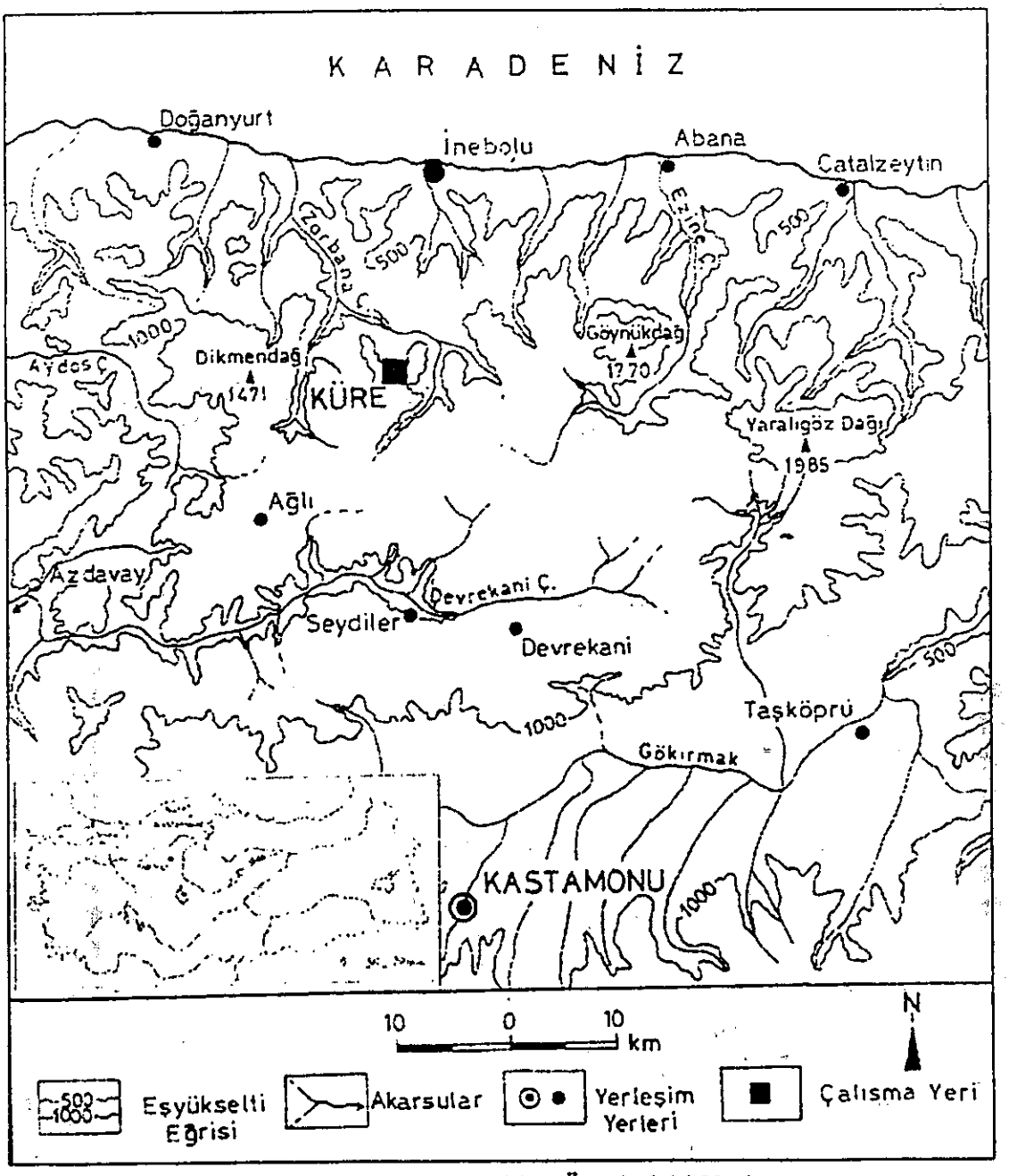
Küre'de Aşıköy, Bakibaba ve Kızılsu sahalarında bulunan kalkopirit ve pirit ana mineralli cevherlerden konsantre bakır ve konsantre pirit üretimi yapılmaktadır. Üretilen bakır ve pirit konsantresi İnebolu limanından alım yerlerine deniz yoluyla ulaştırılmaktadır.

Doğal ekonomik potansiyeli son derece kısıtlı bölgede bulunan Küre'nin kuruluş ve gelişmesinde temel rolü bakır madeninin varlığı oynamıştır. Günümüzde de bakır cevheri üretimi ilçe ekonomisindeki önemini korumuş ve ilçenin ekonomik yapısını şekillendirmiştir.

2. Küre'nin Türkiye Üzerindeki Yeri ve Coğrafi Özellikleri

Küre, Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümü'nde yer alan Kastamonu ilinin 20 ilçesinden biridir (Şekil l). Küre ilçesinin merkezi, başkent Ankara'ya 305 km, bağlı olduğu Kastamonu'ya 62 km, Karadeniz kıyısındaki İnebolu'ya 30 km uzaklıkta bulunmakta ve Kastamonu-İnebolu devlet karayolunun kenarında yer almaktadır.

* *G.Ü. Kastamonu Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sos.Bil.Eğt.A.B.D., Kastamonu.*

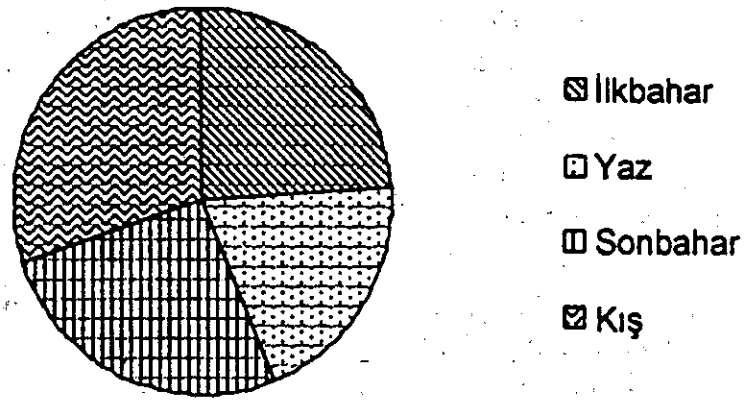

Şekil l. Küre'nin Türkiye Üzerindeki Yeri

Küre ilçesinin merkezi aynı adla bilinen Küre Dağları'nın üzerinde 900-1000 metreler arasında kurulmuş olup Kastamonu-İnebolu karayolunun kenarında Zemberek Deresi vadisinin sol yamacı boyunca basamaklar halinde yükselmektedir.

Küre ilçesinin bulunduğu bölge, oldukça yüksek ve engebeli bir topografik yapıya sahiptir. Bu bölgede yükselti Dikmen Dağı'nda 1471 metreyi bulmakta, Göynük Dağı'nda 1770 metreye çıkmakta ve Yaralıgöz Tepesi'nde 1985 metreye ulaşmaktadır (Şekil l). Küre ilçe merkezinin bulunduğu maden sahasında da yükselti Aşıköy ocağında 1200 metre, Toykondu Tepesi'nde 1280 metre, Bakibaba Tepesi'nde 1304 metre ve Eyleksırtı Tepesi'nde de 1472 metreye çıkmaktadır.

Küre, Karadeniz'e yakın olmakla birlikte Karadeniz kıyısındaki yerler kadar yağış almamaktadır. Örneğin İnebolu'da yıllık yağış toplamı 1026 mm iken Küre'de yıllık yağış toplamı 750 mm'ye inmektedir. Bu durum, Küre Dağları'nın Karadeniz'e paralel olarak uzanmasından ötürüdür. Yağışın bir kısmı Orografiye bağlı olarak Küre Dağları'nın Karadeniz'e bakan kıyılarında bırakıldığı için Küre'nin yıllık yağış toplamı kıyıya oranla daha düşüktür. Bununla birlikte Küre'deki yağışların aylara ve mevsimlere dağılımına bakıldığında bu yörenin Karadeniz tipi yağış rejimine dahil olduğu görülür. En yağışlı ayın Şubat'a rastlaması ve yaz mevsiminde dahi yağışların %20 sinin düşmesi bu durumun açık bir göstergesini meydana getirir (Şekil 2). Burada Ekim ayıyla birlikte Mayıs ayı sonuna kadar geçen dönemde yağışlar kar şeklindedir.

Şekil 2. Küre'de Yağışların Mevsimlere Dağılımı.

Küre'de yıllık sıcaklık ortalaması. 8.7°C'dir. En yüksek ortalama sıcaklık Temmuz ayında 18.5°C, en düşük ortalama sıcaklık ise Ocak ayında –2.2°C'dir.

Küre'de Zarbana Çayı'nın kollarını takiben sokulan hava kütleleri sislere sebebiyet vermektedir. Özellikle kış aylarında etkili olan sislerle birlikte aşırı kar yağışı ve buzlanma, ulaşımı olumsuz olarak etkilemektedir. Ayrıca sıcaklıkların yetersizliği, yetişme döneminde kuraklık isteyen tarım bitkilerinin yetişmesini güçleştirmektedir.

Doğal orman yetişmesine uygun iklim şartları ile yükseklik ve sarp topografya özellikleri Küre'nin kesif bir orman örtüsüyle kaplânmasını sağlamıştır. Strabon'un "Orman Denizi" olarak ifade ettiği bölge içerisinde geniş yapraklı ağaçlardan iğne yapraklı ağaç ormanlarına geçiş görülmektedir (3). Kahverengi orman topraklarının hakim olduğu bölgede akgürgen, kayın, karaçam, sarıçam ve göknar ağaçları ormanların esas ağaç birlikleridir.

Küre ilçesine bağlı 34 köy yerleşmesi bulunmaktadır. Bu köylerin içerisinde Kayadibi, İkizciler, Çaybükü, Başören ve Topçu isimli köyler en fazla nüfuslu olanlardır. Ancak bunların da nüfusu 500'ü geçmemektedir. Bu durumdan da anlaşıldığı üzere; bölgedeki doğal kaynakların yetersizliği, köyleri küçük ölçekli yapmıştır. Ekonomik imkânların sınırlılığı, köyleri küçük ölçekli yapmasının yanında birkaç üniteye bölmüştür. Böylece köyler ekonomik potansiyeli olan tarla ve mera alanlarının durumuna göre birden fazla mahalleye ayrılmıştır. Küre'deki tarım topraklarının toplam arazi içerisindeki oranının % 34.2 olması da yerleşmelerin dağınık ve çok parçalı olmalarının diğer bir sebebidir (4).

2000 yılı nüfus sayımının geçici sonuçlarına göre Küre ilçesinin toplam nüfusu 10202 kişi çıkmıştır. Bu nüfusun 3891 kişisi (%38.1'i) Küre ilçe merkezinde, 6311 kişisi de (%61.9'u) köylerde yaşamaktadır.

3. Küre'nin ve Küre'deki Madenciliğin İktisadi ve Sosyal Tarihi

Küre'nin tarihteki adı Küre-i Nühas'tır. Küre-i Nühas, Osmanlıca'da bakır ocağı anlamına gelmektedir. Kürenin yerleşme tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte, bu yerleşmenin mevcudiyeti bakır madenine bağlı olduğu için yerleşmenin situasyon şartları kuruluşunun bakır madenciliğinin başlangıcına dayandığını ortaya koyar mahiyettedir. 1304 metre yüksekliğindeki Bakibaba Tepesi'nin doğu eteklerinde, yerleşmeye güçlükle imkân tanıyan bir konumda bulunan Küre kasabası, 900-1000 metreler arasına yerleşmiştir. Kasabanın kuruluş yerine bakıldığında, bu kasabanın Zemberek Deresi ile Bakibaba Tepesi arasında yayılan maden sahasının orta kesimine yakın bir yerde bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu duruma göre, Küre kasabasının ilk maden ocağı şimdiki kasabanın bulunduğu yerde olmalıdır. Zamanla kasabanın çevresindeki maden sahaları işletilmiş ve böylece kasaba maden sahalarının ortasına yakın bir konumda kalmıştır.

Küre'deki bakır üretiminin hangi tarihten beri yapıldığı tam olarak bilinmemekle birlikte bu sahanın madenlerinin kalkolitik çağdan günümüze çıkarılması olası görülmektedir. Çünkü; Ilgaz kasabasının güneyindeki Salman Höyükte kalkolitik çağın izlerine rastlanmıştır (5). Yine bu bölgede bulunan Boyabat Demirciköy Höyüğünde kalkolitik çağın izleri görülmüştür (6).Tarihte Paflagonya olarak ifade edilen bu bölgede ve bu bölgenin yakın çevresinde Küre dışında o çağın şartları içerisinde bakır üretimine uygun bir maden sahasının varlığının günümüz teknikleriyle dahi bulunamamış olması da bu durumu desteklemektedir. Dolayısıyla Küre'deki maden sahasında M.Ö.2000-3000 yılları arasında bakır üretiminin yapılması muhtemeldir.

V.Cuinet'e göre Küre madenleri Paflagonyalılar döneminden beri işletilmektedir (7). Paflagonyalılar M.Ö. IX. yüzyılda kuzeyde Karadeniz; güneyde Işık, Aydos ve Elden Dağları;, doğuda Kızılırmak ve batıda Filyos Çaylarıyla sınırlanan ve Paflagonya olarak isimlendirilen bölgede yaşayan bir toplumdur (8). Bu duruma göre; Küre madenleri M.Ö. IX. yüzyıldan beri işletilmiştir. Yine V.Cuinet Paflagonyalılardan sonra Küre madenlerini Romalılar ve Cenevizlilerin de kullandığını ifade etmektedir (9). Yörede Cenevizlilere atfen "Ciniviz Suratlı" şeklinde sözlerin söylenmesi de bu durumu ortaya koymaktadır.

Küre'nin iktisadi ve sosyal tarihi ile ilgili bilgiler, Anadolu'nun Türk hakimiyetine girdiği Selçuklu dönemiyle birlikte artmaktadır. Selçuklu döneminde Anadolu'da bakır çıkarılan yerler arasından Diyarbakır (Ergani) ile birlikte Kastamonu'nun da (Küre) adı geçmektedir (10). Selçuklu döneminde Anadolu'nun içinden geçerek Karadeniz'e ulaşan ticaret yolu Antalya-Konya-Ankara-Çankırı-Kastamonu ve Sinop istikametinde uzanmaktaydı (11). XVI. yüzyıla kadar Avrupa'da kullanılan bakır, Küre'den gönderilmekteydi (12). Küre bakırları Sinop'tan ihraç edildiği gibi Akdeniz-Karadeniz arasındaki ticaret yolu vasıtasıyla

Anadolu'nun iç kesimlerine de gönderilmekteydi. Günümüzde Küre'de Zemberek Deresi'nin vadisi boyunca yığılmış olan yaklaşık 2 milyon ton bakır cürufunun varlığı Küre'nin tarihinin oldukça eskilere gittiğinin ve burada yoğun olarak bakır üretildiğinin en önemli kanıtıdır.

Küre, bakır madeninin varlığı sebebiyle Anadolu'da Türk varlığının perçinlenmesinde stratejik bir rol oynamıştır. Anadolu'nun bakır ihtiyacının mühim bir kısmının Küre'den karşılanması ve Sinop limanı vasıtasıyla Avrupa'ya bakır ihraç edilmesi sebebiyle Anadolu'ya siyasi, askeri ve ekonomik olarak hâkim olmak isteyen Osmanlılar ile İsfendiyaroğulları arasında geçen mücadelenin temelinde Bakır Küresi'nin hakimiyeti düşüncesi yatmaktadır. Ankara Savaşı'ndan sonra Timur Fermanı ile Küre-i Nühas'ın hakimiyeti İsfendiyar Bey'e verilmiştir. İsfendiyar Bey ile oğlu Kasım Bey arasında beylik yönetiminin diğer kardeş Hızır Bey'e bırakılmak istenmesiyle çıkan mücadelede Kasım Bey Sultan Çelebi Mehmet'e sığınarak himayesini istemiştir. Sultan Çelebi Mehmet, Karaman ve Eflak seferlerinde faydasını gördüğü Kasım Bey için İsfendiyar Bey'den Çankırı, Kalecik, Tosya, Kastamonu ve Bakır Küresi'nin yönetiminin Kasım Bey'e bırakılmasını rica etmiştir. Bu istek üzerine Osmanlılarla mücadele etme gücü olmayan İsfendiyar Bey, elçisi vasıtasıyla geçiminin Kastamonu ve Bakır Küresi'nden olduğunu ifade ederek buraların kendisine bırakılması talep etmiştir. Sonuçta Kastamonu ve Bakır Küresi İsfendiyar bey'de kalmak üzere Ilgaz Dağı'nın güneyi Kasım Bey'in yönetimine geçmiştir (13). Görüldüğü üzere, Osmanlı-İsfendiyar mücadelesinde Bakır Küresi oldukça mühim bir rol oynamıştır.

Küre'nin Osmanlı hâkimiyetine girmesi, İsfendiyar Beyin 1423'de oğlu Kasım Beyin yönetimindeki Çankırı ve çevresini ele geçirmek amacıyla yaptığı taaruzla birliktedir. Bu durum üzerine Kasım bey II. Murad'a sığınmıştır. Taraklı-borlu (Safranbolu) civarında yapılan savaşın sonucunda İsfendiyar Bey yaralanarak Sinop kalesine sığınmış ve sonrada küçük oğlu vasıtasıyla sulh teklif etmiştir. Böylece Kastamonu ve Küre, Osmanlı ordularınca zapt edilmiştir (14).

Küre'de bu dönemde üretilen bakır stratejik bir önem arz etmiştir. Ekonomik girdisinin yanında İstanbul'un fethinde kullanılan toplarında Küre-i Nühas damgası taşıması bu maden sahasının önemini ortaya koyan en önemli delillerdendir.

İsfendiyaroğulları ve Osmanlılar döneminden kalan eserler, Küre'nin geçmişte en azından bir kasaba hüviyetinde olduğunu göstermektedir. Bunların içerisinde en eskileri 1332 tarihli Ulu Hacı Mescidi (Aşağı Mescit), 1439 tarihli Müderris Hızır Bey Külliyesi ve 1455 tarihli Hoca Şemseddin Camii'dir (15). Bu eserlerin dışında Küre'de, Hacı Pir Camii, Yahya Paşa Camii (Kırmızı Camii), Camii Efsat (Orta Camii), Alişan Camii gibi camilerle Hızırbey Hamamı, İsfendiyaroğlu İsmailbey Hamamı ve Hacı Gani Hamamı (Tabaklar Hamamı) gibi hamamlarda Cumhuriyet dönemi öncesine aittir.

Türk şehirlerinin temel unsurlarından birisi; camii, hamam ve pazar üçlüsünün bir arada bulunmasıdır. Camiler bir ibadet yeri olmasının yanında siyasi ve kültürel yaşamın da merkezleridir. Bununla birlikte hamam, ibadetin gereği olan temizlik için vazgeçilmez bir yapıdır. Pazarlar ise, namaz vakitlerinde toplanıldığı için camiler etrafında kurulmuştur. Bu nedenle, bu yapılar yerleşme düzeninin temelini belirleyen unsurlardır. Küre ilçe merkezinde eski tarihli camii ve hamamların varlığı, buranın geçmişte de günümüzdeki gibi canlı bir merkez olduğunun işaretidirler.

Kâtip Çelebi'ye göre 16. Yüzyılda Küre-i Nühas'ta 112'si madencilik, 77'si tüccar, 262'si zanaat ile işçilik, 56'sı dini ve idari işlerle uğraşanlar ile diğer ekonomik faaliyetleri yapan 628 kişinin kaydı tutulmuştur (16). 1687-1720 yılları arasına ait şeriye kayıtlarında Küre'de yılda yaklaşık olarak 3500-4000 Batman (yaklaşık 30 ton) bakırın üretildiği ve üretilen bakırında Tophane-i Amirede'ki ihtiyacı karşılamak için deniz yoluyla İstanbul'a gönderildiği ifade edilmektedir. Yine aynı belgelerden anlaşıldığı üzere, madende 100 işçi çalıştırılmakta ve zaman zaman ham olarak bakır gönderildiği gibi saf bakır da üretilerek gönderilmekte idi. XVIII yüzyılın başlarında Küre daha önce devlete sağladığı katkıdan uzak bir görünümdedir. Belgelerde H.1132/M.1719 tarihinde Küre kazasında madende çalıştırılacak işçi bulunmadığından bahsedilerek madenin battal duruma geldiğini bu yüzden de Küre halkının İstanbul ya da başka bölgelere göç ettiği belirtilmiş ve acilen yetkililerin tedbir almaları istenmiştir (17).

1845 yılına kadar devlet eliyle işletilen Küre madenlerinin bu tarihten sonra işletme imtiyazı Hacı Kosti veya Bedos adı verilen kişiye verilmiştir (18). Bu kişi, çay kenarına kurduğu 17 fırından bakır üretimi yapmıştır. Daha sonra madenin imtiyazı Abdulhamit'in kızı Naile Sultan'a geçmiştir. 1872 yılında madenin 902 rakımlı Kanlıtaş adı verilen ocağında göçük meydana gelmiş ve göçükte 40 kişi öldüğünden Küre'deki üretime bir süre ara verilmiştir (19).

V.Cuinet 1891 tarihi Turquie d'Asia adlı eserinde Küre'nin 19. Yüzyılın son çeyreğindeki durumu ile ilgili şu bilgileri vermektedir."Küre aynı isimli nahiyenin merkezidir. 500 evden oluşan bu kasabada 2500 nüfus olup, nüfusun tamamı Müslüman'dır. İnebolu'nun 30 km. güneyinde olan bu kasabanın tanınmış üretimi bakır madenidir. Yüksek tepelerle çevrilmiş olan bu yerin zengin mineral yatakları Paflagonyalılardan beri Romalılar, Cenevizliler ve nihayet Türkler tarafından işletilmiştir. Ancak bugün üretim durdurulmuştur. Türkler buradan çıkardıkları bakırdan mangal ve diğer ısınma araç ve gereçleri yaparak yakın çevreye, İstanbul'a ve yurt dışına ihraç ediyorlardı" (20). 19.yüzyılın son dönemlerinde Küre, Abana ile birlikte İnebolu'ya bağlı bir nahiyedir. Burada, 1899 tarihli 20. vilayet Salnamesi'ne göre 4 mahalle bulunmakta ve toplam 307 hanede 1582 kişi yaşamaktaydı (Tablo 1).

Tablo1. 20 Vilayet Salnamesine Göre Küre Kasabasının Nüfusu (1899).

Mahaller	Hane Sayısı	Nüfusu
Camiüstü	88	458
Müderris	81	450
Saman	83	407
Cami-i Kebir	55	267
Toplam	307	1582

Kaynak: 20.Vilayet Salnamesi s.153.

Küre madenleri, 1895-1925 yılları arasında imtiyaz alan yabancı şirketler tarafından işletilmek istenmiştir. Bunlardan birisi olan Balya-Karaaydın'daki Fransız şirketi olup, 1913 yılında yatakların işletme imtiyazını alarak Bakibaba yöresinde 2 yıl boyunca arama yapmıştır (20). XX. yüzyılın ilk çeyreğinde Avrupa'dan Anadolu'ya bol miktarda bakır girişi ve bakıra olan talep azlığı Küre bakırına olan ilgiyi azaltmıştır. Bunun yanında 1923 yangınında Küre kasabasının neredeyse tamamına yakının yanması ve evleri yananların

İnebolu'da Lozan mübadelesiyle Rumlardan boşalan evlere iskân edilmesi, Küre kasabasına ve buradaki madenciliğe ağır bir darbe vurmuştur (22). Böylece, boşalan Küre kasabasının 1927 yılında yapılan düzenli nüfus sayımında nüfusu 1057 kişiye kadar inmiştir.

Cumhuriyetin ilânı ile birlikte, kapitülasyonlar kaldırılmış ve Anadolu'daki yabancı şirketlere verilen maden işletme imtiyazlarına son verilerek ülke sathında plânlı kalkınma dönemine girilmiştir. 1. Sanayi plânı gereğince ülkede sanayileşme ve kalkınmayı gerçekleştirmek için 1935 yılında, Etibank, Elektrik İşleri Etüt İdaresi (EİE) ve Maden Teknik Arama Enstitüsü (MTA) kurulmuştur. Bu kurumlardan MTA'nın 1939 yılında yaptığı çalışmalar sonucunda Küre-Aşıköy sahasında açık işletmeye uygun bakır madeni yatağı bulunmuştur.

Etibank, Küre-Aşıköy maden sahasını işletmek için 1955 yılında işletme ruhsatı almış ve 1955-1957 yılları arasında burada yeraltında üretim gerçekleştirilmiştir. 1957'de Etibank'la birlikte Seka, Demirçelik ve Azot Sanayi'nin katılımlarıyla "Küre Piritleri A.O." kurulmuş, 1959'a kadar bu şekilde işletilen maden daha sonra Etibank tarafından devir alınmıştır (23).

Küre'deki bir başka maden sahası olan Bakibaba yatağında MTA 1963 yılına kadar araştırmalar yapmıştır. 1968 yılında bu sahayı KBİ (Karadeniz Bakır İşletmesi) devralmış ve 1972 yılında yeraltı üretimi şeklinde işletmeye başlamıştır. Burası 1991 yılına kadar KBİ tarafından işletildikten sonra Etibank'a devredilmiştir.

Kızılsu maden sahasında ise, 1969-1971 yılları arasında yeraltı işletmesi şeklinde üretim yapılmış ve 14753 ton cevher üretildikten sonra burası ekonomik olmadığı gerekçesiyle üretim dışı bırakılmıştır (24).

Küre maden sahasında 30.4.1998 tarihine kadar Etibank Genel Müdürlüğüne bağlı "Küre Bakırlı Pirit işletmesi " faaliyet göstermiştir. Daha sonra bu sahanın işletilmesi Eti Holding A.Ş.'ye bağlı Eti Bakır A.Ş. Genel Müdürlüğü tarafından üstlenilmiştir. Günümüzde de halen üretime devam eden Eti Bakır A.Ş.'nin özelleştirilmesi için bir özelleştirme programı belirlenmiş olup, şirket özelleştirme idaresine devredilmiştir.

4. Çeşitli Özellikleri ile Küre Bakır Üretim Tesisleri

Küre çevresinde pirit (FeS_2), kalkopirit ($CuFeS_2$) mineralli cevherlerden 1955-1987 döneminde tüvenan cevher üretimi yapılmıştır. 1987 yılında konsantratör tesisin (cevher zenginleştirme) devreye girmesini takiben buradan bakır ve pirit konsantresi üretilerek satılır hale gelmiştir.

Bölgede Aşıköy, Bakibaba ve Kızılsu maden alanlarında toplam rezerv olarak 11.578.281 ton bakır cevheri bulunmaktadır. Ortalama Tenörü %2.10 Cu olan bu sahada yılda ortalama 700.000 ton tüvenan cevher işlenerek %16 Cu tenöründe 45.000 ton bakır konsantresi ve %46 S tenöründe 150.000 ton Pirit konsantresi elde edilmektedir. Üretilen bakır ve Pirit konsantresi kamyonlarla İnebolu limanına taşınarak oradan deniz yoluyla pazarlanmaktadır.

Küre Eti Bakır A.Ş.'de 2000 yılı Haziran ayı itibarıyla 336'sı işçi ve 94'ü de memur olmak üzere 430 çalışan bulunmaktadır. Ayrıca, bu işletmede 159 tanede müteahhit işçisi de çalıştırılmaktadır.

4.1. Rezerv-Tenör Durumu

Küre'de cevher bulunan sahalar; Aşıköy, Bakibaba, Toykondu ve Kızılsu olarak isimlendirilen kesimlerdir. Ana minerali pirit ve kalkopirit olan bu maden yataklarında toplam 11.578.281 ton %2.10 Cu tenöründe cevher bulunmaktadır. Bunun 1.047.752 tonu görünür çıkarılmaya hazır, 8.860.199 tonu görünür çıkarılmaya hazır olmayan, 1.450.379 tonu muhtemel ve 219.952 tonu da bilanço dışı rezervdir (Tablo. 2).

Tablo 2. Küre'de Bakır Rezerv - Tenör Durumu (2000).

REZERVLER	Miktar (Ton)	Tenör (%Cu)
Görünür Çıkarılmaya Hazır	10475222	2, 19
Görünür Çıkarılmaya Hazır Değil	8860199	2, 11
Muhtemel Rezerv	1450378	1, 69
Bilanço Dışı Rezerv	219952	3, 35
Toplam	11578281	2, 07

Kaynak: Eti-Bakır A.Ş. Brifink Dosyası.

4.2. Ulaşım - İşgücü - Enerji Durumu

Küre ilçe merkezi Ankara-Kastamonu-İnebolu devlet karayolunun kenarında bulunmaktadır. Küre bu yol vasıtasıyla, kuzeyde İnebolu'da Karadeniz'e, güneyde de bağlı olduğu Kastamonu'ya ve başkent Ankara'ya ulaşabilmektedir. Küre ilçe merkezinin demiryolu ve hava ulaşımı imkânı bulunmamaktadır. Küre'ye en yakın demiryolu istasyonu 184 km uzaklıktaki Karabük'tedir. Küre'de çıkarılan madenin nakliyesi, kara ve devamında denizyolu bağlantısıyla yapılmaktadır. Küre, her ne kadar İnebolu'ya yani Karadeniz'e 30 km gibi yakın bir uzaklıkta bulunsa da Karadeniz'e bir set gibi uzanan Küre Dağları'nın varlığına bağlı olarak Küre'den İnebolu'ya olan kara ulaşımında bazı zorluklarla karşılaşılmaktadır. Bunlar topografya ve iklim koşullarının getirdiği zorluklardır. Özellikle kış aylarında etkili olan sis ve buzlanma, bazen ulaşımı durduracak ölçüde etkili olabilmektedir.

Kara ulaşımının ortaya koyduğu bu zorluklar ve kara ulaşımının maliyeti artırması dolayısıyla, Küre-İnebolu arasında maden taşınması için havai hat (Teleferik sistemiyle maden taşınması) projesi geliştirilmiştir.1960 yılında, cevheri İnebolu'ya sevk için 30 ton/saat kapasiteli olarak yapılan tesis 1978 yılına kadar kullanılmıştır.1981'de 140 Ton/saat kapasiteli bir havai hat projesinin yapılması için Alman PBH firması ile anlaşılmış ve 1989 yılında da 21500 metre uzunluğundaki havai hat devreye girmiştir. Günde 20 saat, senede 330 gün çalışacak şekilde kurulan yeni havai hatla 1993 yılına kadar 66.800 ton cevher nakli yapılabilmiştir (25).1993 yılından günümüze ise, bu sistemde maden taşınması yapılmamaktadır. Bu durum üzerinde havai hattın coğrafi çevre şartlarına uygun dizayn edilmediği için 140 Ton/saat randımanını yakalayamaması, sık sık arıza yapması, bakımının zor ve masraflı oluşu, İnebolu limanının kapasitesinin düşüklüğü ve stok imkânının yetersizliği, pirit konsantresinin yeterli miktarlarda satılamaması ve hattın çalışabilmesi için en az 30 işçiye ihtiyaç duyması gibi faktörler etkili olmuştur.

Hava hattı ile cevher taşınmasının karayoluna oranla daha pahalı olması sebebiyle bölgede üretilen cevher konsantresinin İnebolu limanının kapasitesi arttırılıncaya ve hava hattındaki olumsuzluklar giderilinceye kadar kara yoluyla taşınması kararı alınmıştır. Bu amaçla Küre'den İnebolu'ya bakır ve pirit konsantresi taşımak için Küre Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi kurulmuştur. Bu kooperatif, 40 tane damperli kamyondan oluşan filosuyla maden konsantresini İnebolu limanına taşımaktadır.

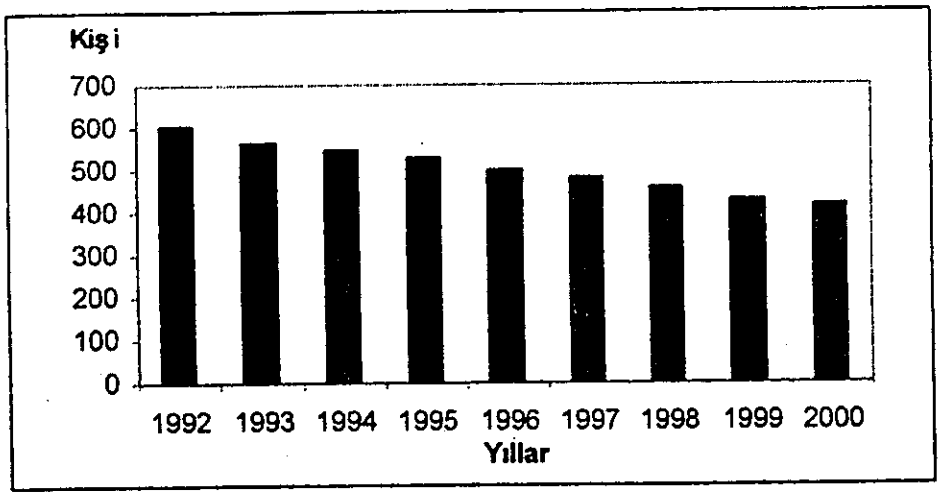
İnebolu limanı Küre madeninin dış pazarlara açılan yegâne kapısıysa da, burası 7.5 metrelik derinliğiyle ancak 7000-8000 tonluk tonaja sahip gemilerin yaklaşabildiği bir küçük liman özelliğindedir. Ayrıca Küre'de 15.000 tonluk konsantre bakır, 50.000 tonluk pirit konsantre kapasiteli stok sahaları varken, İnebolu limanında stoklama imkânı oldukça az olup, bakır için 2500, pirit içinde 4000 tondur. Bu sebeple limanda özellikle piritte için büyük bir stoklama problemi bulunmaktadır.

Küre'deki maden sahasında çalışanların sayısı tablo 3'de verilmiştir. Bu tabloda görüldüğü üzere 1992-2000 yılları arasında tesiste 657 Sayılı Kanun kapsamında çalışan devlet memurlarının sayısı 2-12 arasında değişmiştir. Sözleşmeli personel sayısı ise 1992-1995 arasında artmış, 1995'den itibaren azalarak 2000 yılının ilk yarısında 78 kişiye kadar inmiştir. İşçi sayısında da devamlı azalma meydana gelmiştir.1992'de 482 olan işçi sayısının 2000 yılının ilk yarısında 333'e gerilediği görülmüştür.

Tablo 3. Küre Bakır Madenlerinde İşgücü Durumu (1992-2000).

Yıllar	İşgücü Dağılımı			Toplam
	657 Sayılı Kanun Personeli	Sözleşmeli Personel	İşçiler	
1992	8	116	482	606
1993	7	113	447	567
1994	8	112	426	546
1995	10	116	403	529
1996	7	108	383	498
1997	9	110	366	485
1998	12	96	350	458
1999	8	85	336	429
2000	5	78	333	416

Kaynak : Eti -Bakır Küre Personel Şefliği.

Şekil 3. Küre Bakır Madenlerinde Çalışanların Yıllara Dağılımı.

Küre'deki bakır madeninde kullanılan temel enerji kaynağı elektriktir. Elektrik enerjisi cevherin çıkarılmasından, kırıcılara gelmesine ve oradan da konsantre haline getirilmesine kadar neredeyse üretimin her aşamasında kullanılmaktadır. Buranın yıllık toplam elektrik enerjisi tüketimi beslenen toplam tüvenan cevher miktarına bağlı olarak seneden seneye değişmektedir. 1991-1999 yılları arasında, en az 1992 yılında 88784 ton tüvenan cevher beslenmiş ve böylece toplam elektrik tüketimi 12449082 KWh olmuştur. En fazla elektrik enerjisi tüketimi ise 1996 yılında gerçekleşmiş ve bu yılda 583141 ton olan tüvenan cevheri beslemek için 371235523 KWh elektrik enerjisi kullanılmıştır. (Tablo 4.)

Tablo 4. Küre Bakır Madenlerine Elektrik Enerjisi Tüketimi (1991-1992).

Yıllar	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Toplam Tüketim (KWh)	19316000	12449082	33744000	33218514	36711763	37123523	36664626	32862762	32398315
Birim Tüketim Tüvenan İçin KWh/Ton	104.25	140.22	56.24	52.92	119.20	68.98	58.20	43.61	44.38
Toplam Beslenen Tüvenn (ton)	185283	88784	600000	627680	307992	583141	630000	753500	730000

Kaynak : Eti Bakır A.Ş. Brifing Dosyası-2000.

4.3. Üretim ve Pazarlama

Küre bakır işletmesinde ana cevher minerali pirit ve kalkopirit olan maden sahasında açık işletme şeklinde tüvenan cevher üretilmekte ve cevherler konsantratör tesisinde zenginleştirilerek bakır ve pirit konsantresi elde edilmektedir.

Daha öncede ifade edildiği gibi bu maden sahasında zaman zaman kesintiler olsa da Paflagonyalılar döneminden beri üretim yapılmaktadır. Önceleri Küre'ye adını veren 901 rakımlı Küre Ocağı'nda (Küre-i Nühas) üretim başlamış ve zamanla buradaki üretim Aşıköy ve Bakibaba sahalarına kaymıştır.

Günümüzde Küre'de yıllık ortalama % 1.58 Cu tenöründe 700.000 ton tüvenan üretim yapılmaktadır. Üretim sahasında bakırın pirit ile karışık yüzeylenişi ve piritin daha fazla oluşu pirit konsantresi üretimini arttırmıştır. Bu sebeple üretilen tüvenan cevherden % 16 Cu tenöründe 45.000 ton bakır konsantresi ve % 46 S tenöründe de 150.000 ton pirit konsantresi elde edilebilmektedir.

Küre'de maden sahasından 1955'den 1988'e kadar geçen dönemde 16.044.607 ton dekapaj yapılarak % 2.07 Cu tenöründe 2.094.535 ton türenan cevher üretilmiştir. Bu üretimden % 12.7 Cu tenöründe 4757 ton bakır konsantresi ve % 44.4 S tenöründe de 200 ton pirit konsantresi elde edilmiştir (26).

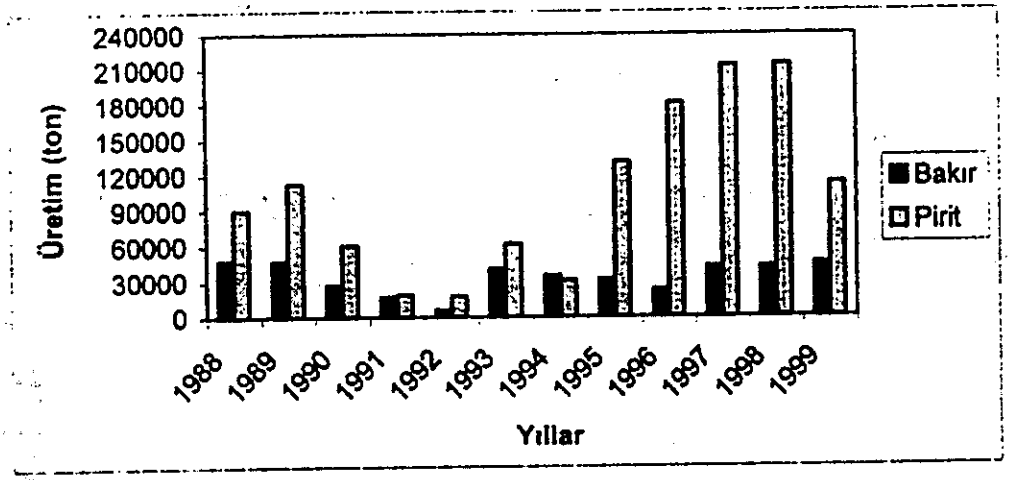
Tablo 5. Küre Bakır Madenlerinde Dekapaj ve Üretimler (1988-1999).

Yıllar	Dekapaj (Ton)	Tüvenan Üretim		Konsantre Üretim			
				Bakır		Pirit	
		Ton	Tenör (%Cu)	Ton	Tenör (%Cu)	Ton	Tenör (% S)
1988	900000	457154	1.85	48001	15.40	90000	44.52
1989	1000000	504571	1.82	47329	15.40	112549	44.83
1990	1150000	303021	1.13	27593	14.58	60429	44.39
1991	1255000	237766	1.52	16924	13.67	18650	44.21
1992	1010000	93854	1.52	6021	15.00	17578	46.00
1993	700000	610425	1.54	41005	15.24	61664	43.82
1994	615000	627650	1.31	35000	16.65	31000	45.90
1995	605000	307992	1.17	32000	17.71	131000	46.66
1996	640000	538141	0.89	23350	17.24	181000	44.30
1997	660000	559500	1.29	42400	16.38	213000	44.09
1998	900000	742820	1.17	42400	17.25	214000	46.92
1999	2700000	1022067	1.24	45300	17.17	113000	46.46

Kaynak: Eti Bakır A.Ş. Brifing Dosyası-2000.

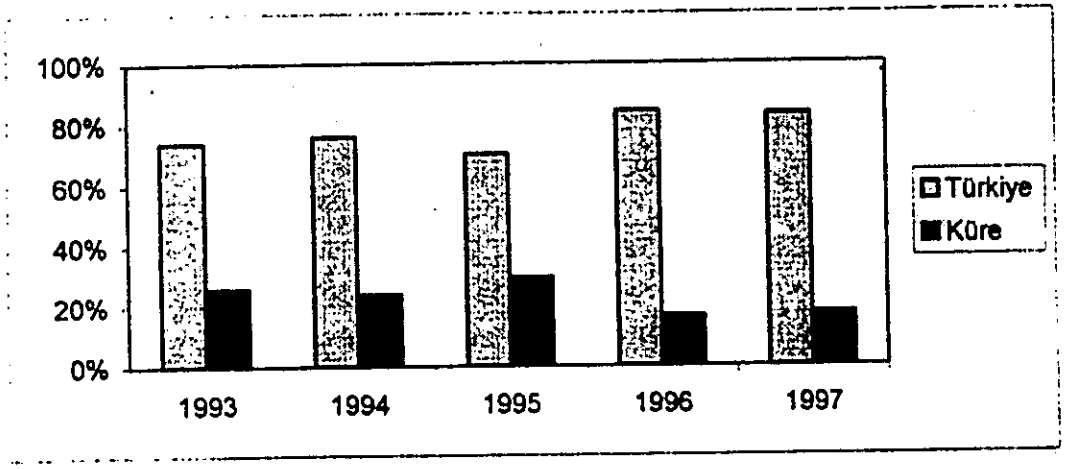
Tablo 5 de Küre madenlerinden 1988-1999 yılları arasında yapılan dekapaj miktarı ve tüvenan-konsantre üretim durumu gösterilmiştir. Bu duruma göre sahanın tüvenan cevher üretimi 1988-1992 yılları arasında dalgalanmalar göstermiş ancak 1992'de işletmenin K.B.İ.'de Etibank'a devri ile üretimde gözle görülür bir artış olmuştur. İşletmeyi Etibank'tan sonra Eti Holding'e bağlı Eti Bakır A.Ş. devralmıştır. Böylece Genel Müdürlüğün yanı sıra müteahhit tarafından da dekapaj yapılmasıyla tüvenan üretimi 1 tonun üzerine çıkmıştır.

Küre'de konsantre üretime geçiş 1987 yılının Kasım ayında olmuştur. Böylece başlayan konsantre bakır üretimi 1992 yılına kadar azalarak devam etmiştir. Konsantre pirit üretimi ise 1992 yılına kadar dalgalı bir üretim trendi göstermiştir. 1994 yılından itibaren konsantratör otomasyon projesinin devreye girmesiyle konsantre pirit üretiminde büyük artışlar olmuş, konsantre bakır üretiminde de 1996 yılına kadar inişli çıkışlı bir seyir yaşanmıştır. 1997-1999 yılları arasında da konsantre bakır üretimi pek fazla değişmezken, konsantre pirit üretimi 1999 yılında bir önceki yıla oranla hemen hemen yarı yarıya inmiştir. 1999 yılında Küre'den 45.300 ton % 17.17 Cu tenöründe bakır konsantresi, 113.000 ton da % 46.46 S tenöründe pirit üretilmiştir. 2000 yılı programında sahadan 60.000 ton bakır konsantresi, 280.000 ton da pirit konsantresi üretimi hedeflenmiştir. (Şekil 4.)

Şekil 5. Küre Bakır Madenlerinin Konsantre Üretim Durumu (1988-2000).

Türkiye'nin 1993-1997 yılları arasındaki bakır cevheri ve bakır konsantresi üretimine bakıldığında, 1993 yılında üretilen 3.343.522 ton tüvanan cevherin %18.3'ünün, 158.535 ton bakır konsantresinin de % 25.9'unun Küre bakır madenlerinden elde edildiği anlaşılmıştır. 1993-1997 yılları arasında Türkiye'nin toplam bakır konsantresi üretiminin 1994'te % 24.0'ı, 1995'te %29.6'sı 1996'da % 16.8 ve 1997'de de % 17.7'si Küre'den üretilmiştir (Şekil.5).

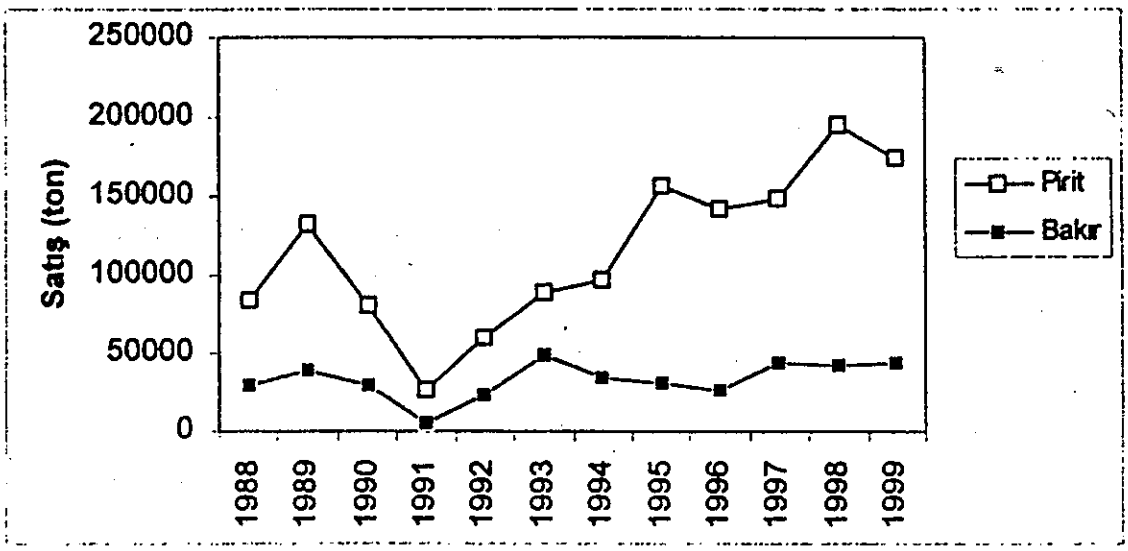
Şekil 5. Küre'nin Türkiye Konsantre Bakır Üretimindeki Yeri (1993-1997).

1988-1999 yılları arasında Küre'den toplam 390.493 ton bakır konsantresi, 993, 794 ton da pirit konsantresi satışı yapılmıştır. Üretim durumuna bağlı olarak 1990-1992 döneminde bakır ve pirit konsantresi satışları en alt rakamlarına inmiş, 1994 yılından itibaren konsantratör otomasyon projesinin devreye girmesiyle konsantre ürünün kalitesi satılabilir seviyeye geldiğinden satışlarda hızlı bir artış olmuştur. Böylece 1999 yılında 43.491 ton %16.11 Cu tenöründe bakır konsantresi ve 129.983 ton %46.49 S tenöründe de pirit konsantresi satışı yapılmıştır. 2000 yılı için 60.000 ton bakır ve 240.000 ton da pirit konsantresinin satışı hedeflenmiştir (Tablo 6, Şekil 6).

Tablo 6. Küre Bakır Madenlerinin Yıllar İtibarıyla Satış Durumu (1988-1999).

Yıllar	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Bakır Konsantresi (Ton)	28235	39065	29077	4094	22070	48527	34669	30493	25616	42918	42188	43491
Pirit konsantresi (Ton)	55473	92631	51889	21810	37197	40772	62841	126197	116290	105374	153377	129933

Kaynak: Eti Bakır A.Ş. Brifing Dosyası -2000.

Şekil 6. Küre Bakır Madenlerinin Yıllar İtibariyle Satış Durumu (1988-1999).

Küre'de üretilen bakır ve pirit konsantresi İnebolu limanından tüketim merkezlerine gönderilmektedir. Tesislerden üretilen bakır genellikle Türkiye'nin tek bakır izabe tesisi olan Samsun'daki K.B.İ. bakır işletmesine gönderilmekte, bazen de yurt dışına ihraç edilmektedir. Yurtdışına bakır konsantresi ihracatında İnebolu limanının büyük gemilerin yaklaşmasına imkân tanımaması dezavantaj oluşturmuştur. İnebolu'dan pirit satışı ise yurt içindeki gübre, asit ve cam fabrikalarına olmaktadır.

Küre madenleri 1974 yılına kadar kâr etmiş bir tesistir. Burası 1975-1987 yılları arasında kârlı bir kuruluş olmaktan çıkmış ve 1987 yılından sonra devamlı zarar eden bir yer haline gelmiştir. 1993 yılına karar tesisin zararı katlanarak artmış ve 1993 yılında toplam zarar dolar bazında 45 milyon doları bulmuştur. 1993 yılından sonra tesisin otomasyona geçmesi ve revize edilmesi ile zararı hızla azalmıştır. 1999 yılında tesis 3.112.000 dolar zarar etse de ülke ekonomisine 4 milyon doları döviz girdisi olmak üzere 15 milyon dolar katkıda bulunmuştur (27).

5. Bakır Madeninin Küre Ekonomisindeki Yeri

Küre'nin iktisadi ve sosyal tarihinde belirtildiği üzere Küre ilçe merkezinin varlığı bakır madenine bağlıdır. Çünkü burası situasyon şartları açısından değerlendiğinde son derece kısıtlı doğal potansiyeli olan bir bölge içerisinde yar almaktadır. Bu bölgede topografya tarım arazilerini dağıtmış ve küçültmüştür. Tarım topraklarının sınırlı oluşu köyleri dağınık dokulu yapmıştır. Topografyanın yanı sıra yükselti ve buna bağlı olarak şekillenen iklim şartları da tarımı sınırlayarak geçimi daha da zor bir hale getirmiştir. Çayır ve mera alanlarının toplam yüzölçümün %5.5 i kadar sınırlı bir alanda bulunması ve doğal orman arazisinin genişliğinin hayvancılığı sınırlaması sebebiyle bölgede hayvancılık yeterince yapılamamaktadır. Küre yüzölçümünün %61, 1 i ormanlarla kaplıdır (28). Bu duruma rağmen Küre'de ormana bağlı sanayi gelişmemiş hatta orman köyü kapsamında kalan 31 ve 32. madde köyleri dahi kurdukları orman kooperatiflerinden yeterince yararlanmamıştır. Bölgenin bu doğal çevre şartları altında kırsal kesiminin geçimi ailenin kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yaptığı tahıl tarımına ve geçim tipi hayvancılığa dayanmıştır.

Görüldüğü gibi Küre'nin içerisinde bulunduğu bölgenin bu doğal potansiyelleri altında nüfus kitlesini bünyesinde tutacak ve bölgeye bir mübadele yeri olacak geniş hinterlanda sahip merkezin gelişebilmesi için başka bir lokomotif sektörün olması gerekir. İşte bölge için bu boşluğu Küre madenleri doldurmuştur. Böylece Küre ilçe merkezi maden varlığına bağlı olarak yöre kırsalının ekonomik manada merkezi olmuştur.

1990 yılında nüfusu 3749 kişi olan Küre ilçe merkezi içerisinde çalışan toplam nüfus miktarı 1189 kişidir (29). Bu yılda Küre madenlerinde çalışanların sayısı 486 kişidir. Bu duruma göre Küre ilçe merkezinde çalışan nüfusun %40.9'u doğrudan geçimini Küre maden işletmesinden sağlamaktadır. 1997 yılında Küre ilçe merkezinin nüfusu %14.4 oranında artarak 4291 kişiye çıkmıştır. Ancak Küre merkezindeki bu nüfus artışına nazaran maden işletmelerinde çalışanların sayısı 485 kişiyle 1990 yılı seviyesinde kalmıştır. Bir başka ifadeyle Küre ilçe merkezi toplam nüfusunun 1990 yılında %13.0'ı madende çalışırken, 1997 yılına gelindiğinde Küre ilçe merkezi toplam nüfusu içerisinde madende çalışanların oranı %11.3'e inmiştir.

2000 yılı nüfus sayımının geçici sonuçlarına göre Küre ilçe merkezinin nüfusu 3891 kişidir. Bu yılda ilçe merkezinde oturan ancak tarım ve hayvancılıkla geçinenler hariç tutulduğunda, diğer mesleklerde çalışanların toplamı 961 kişidir. Bunun 572 kişisini madende çalışanlar 274'ünü kamu-kurum ve kuruluşlarında çalışanlar ve 111'ni de esnaf ve sanatkârlar odasına kayıtlı aktif esnaflar oluşturmaktadır. Görüldüğü gibi ilçe

merkezinde tarım ve hayvancılık dışında çalışanların %59.5'i Küre madenlerinden geçimini temin etmektedir. Ayrıca ilçe merkezindeki toplam nüfusun %14.7'si madende çalışanlardan teşkil olmuştur. 1990 yılında bu oranın %13.0, 1997'de de %11.3 olduğuna dikkat edilirse madende çalışanların toplam nüfusuna olan oranın 1990 yılına oranla 2000 yılında daha fazla arttığı anlaşılmaktadır.

Küre-i Nühas (Bakır Küresi) adı verilen sahadaki bakır madeninin işletebilmesi ancak burada bir yönetim merkezinin teşkil edilmesiyle mümkündür. Bu maden kasabası önce Abana ile birlikte İnebolu'ya bağlı bir nahiye iken 1926 yılında aynı adla oluşturulan ilçenin merkezi olmuştur. İdari yapılanmaya bağlı olarak kasabaya çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında çalışmak için memur gelmiştir. Bu durumda Küre'ye ekonomik bir girdi sağlanmıştır. 2000 yılı kayıtlarına göre Küre Mal Müdürlüğü'nden 274 kişinin maaş alması, Küre'de idari yapılanmanın önemli bir gelir sağladığını göstermektedir.

Küre'de madencilikle birlikte ticari yapıyı şekillendiren diğer bir unsur da maden çalışanların ve devlet memurlarının ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Bu nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Küre Esnaf Kefalet Odası'na 111 aktif esnaf kayıtlıdır. Küre ilçe merkezinin kendi kırsalının pazarı olması ve tüketici bir nüfusa sahip bulunması sebebiyle burada genellikle yerel ihtiyaçları gidermek için perakende satış yapan küçük ticarethaneler bulunmaktadır. Bunlar içerisinde bakkal-lokanta-kasap gibi gıda üzerine satış yapanların oranı % 27.9 ile en fazladır. (Tablo 7).

Tablo 7. Küre İlçe Merkezindeki Ticarethaneler (2000).

Ticarethaneler	Sayısı	Ticarethaneler	Sayısı
Bakkal	17	Kuyumcu	2
Seyyar Pazarcı	5	Berber	5
Kahvehane	18	Eczane	2
Lokanta	7	Fırın	2
Oto Tamir	3	Terzi	2
Mobilya	6	Zahireci	2
Ayakkabıcı	4	Manifatura Tuhafiye	2
Elektrikçi	3	Manav	1
Kasap	2	Nakliyeci	2
Kırtasiye	2	Diğerleri	22
Nalburiye	2		
		Toplam:	111

Kaynak: Küre Esnaf ve Sanatkarlar Odası-2000.

Küre bakır sahasında üretim servislerinin personel ve malzeme (akaryakıt, asit, kireç, ekmek vb.) nakli ile üretilen konsantrelerin satışı için İnebolu'ya taşınması Küre ekonomisine girdi sağlayan diğer bir alandır. Ulaştırma sektöründeki canlılık havai hattın rantabl olmadığının anlaşılmasıyla birlikte üretilen maden konsantresinin karayolu ile İnebolu'ya taşınmasından ötürüdür. İlçede bu amaçla kurulan Küre Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi 40 adetlik kamyon filosuyla maden konsantresini İnebolu'ya taşımaktadır.

Buraya kadar ifade edilenlerden anlaşılacağı üzere Küre ilçe merkezinin kurulup gelişmesinde temel rolü Küre madeni oluşturmuştur. Madende çalışmak için yerleşen nüfus ve idari yapılanmayla ekonomik faaliyet canlanmış ve bu nüfusun ihtiyacına bağlı olarak ticari yapıda gelişmiştir.

6. Sonuç ve Öneriler

Küre-i Nühas adı verilen bakır madeninin bulunduğu saha aynı isimli bir kasabanın kurulmasına sebebiyet vermiş, zamanla bu kasaba ilçe olarak yapılan idari yapılanmayla ilçe merkezi olmuştur. Buradaki madenin işletilmesi için kurulan tesisler ve yerleşmeler Küre ilçe merkezinin nüvesini oluşturmuştur. Böylece ilçe merkezi durumuna gelen Küre'nin 2000 yılındaki nüfusu 3891 kişi çıkmıştır.

Küre ilçe merkezi situasyon şartları açısından değerlendirildiğinde son derece kısıtlı imkânları olan bir bölge içerisinde bulunmaktadır. Burada topografyanın yüksek ve engebeli oluşu ile iklim şartlarının elverişsizliği tarım ve hayvancılık imkânlarını azaltmıştır. Büyük tüketim merkezlerinden uzakta bulunması sebebiyle Küre'nin ticari imkânları da sınırlıdır. Böylece Küre ilçe merkezinde bakır madeni ekonominin temelini oluşturmuştur.

Küre ilçe merkezinin varlığı maden işletmesine bağlıdır. Burada üretilen madenden elde edilen kar - zarar durumu ilçe ekonomisini de doğrudan etkilemektedir. Madenin son 13 yıllık zarar tablosu burayı önce revize etmek ve daha sonrada özelleştirmek fikrini ön plâna çıkarmıştır. Maden sahasının özelleştirilmesi ve zamanla yeni maden sahası bulunmaması durumunda işletmenin karlılığını yitirmesi Küre ilçesini gelecekte büyük sorunlarla karşı karşıya bırakacaktır. Bu sebeple Küre için madenciliğin dışında gelir getirici diğer yapılanmalara da acilen ihtiyaç vardır. Bu açıdan bakıldığında bölgenin ormanlarıyla bozulmamış doğasının, rekreasyon faaliyetlerinde değerlendirilmesi ilçe ekonomisine önemli katkılar sağlayabilir. Küre'de yapılan "gayık yarışları" kış turizminin bölge için gelecek vaadettiğini ortaya koymuştur. Ayrıca bununla birlikte değerlendirilebilecek olan 21500 metre uzunluğundaki Küre-İnebolu havai hattı Alpler'de olduğu gibi ülkemizde de dağcılık ve kış sporları için kullanılabilecek önemli bir imkândır. Yine Küre Belediyesi tarafından organize edilen kilim işletmeciliği bölgeye uygun bir çalışma alanı olup, Küre'de el sanatları geliştirilmelidir. Küre'nin yakın çevresindeki topografik peyzaj (Ersizlerderesi Kanyonu, Yaralıgöz Tepesi vb) ve özellikle Belören yaylası gibi yayla alanları turizm için son derece önem arz eden potansiyellerdir. Bunların tanıtımının yapılması ve ekonomik girdiye dönüştürülmesi bölge için önem taşımaktadır. Bölgenin bu potansiyelleri yerel yönetim tarafından değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Ancak yeterli sermaye birikiminin olmaması ve yöre halkının halen madenden geçinmeye çalışması uzun vadede ilçenin ekonomik kalkınmasını engellemektedir.

Ayrıca Küre bakır işletmesinin kârlılığa geçmesinin ülke ekonomisine katkıları olacağı muhakkaktır. Bu amaçla İnebolu limanının genişletilerek daha büyük gemilerin yaklaşabileceği şekilde düzenlenmesi, stok ve yükleme tesislerinin kapasitesinin artırılması, tesiste modernleştirme yapılarak üretim maliyetinin düşürülmesi, projeleri tamamlanan sahalarda bir an önce üretime geçilmesi, personel rejiminin uygulanması ve eski üretimden kalan 2 milyon tonluk cüruftan kobalt üretiminin yapılması gibi bir takım uygulamaların yapılması karlılığı artıracaktır.

Kaynaklar

1. Türkiye Maden Envanteri., MTA Yay. No:179, Ankara, 1980.
2. TBMM Kamu İktisadi Teşebbüsleri Alt Komisyonu Sunuş Raporu, Eti-Bakır A.Ş. Plânlama Kontrol Müd., Küre, 1998, s.2.
3. Strabon., Coğrafya, Anadolu (Kitap 12-13-14), Çev:Adnan Pekman, Arkeoloji ve S Yayınlanmamış Doktora Tezi,İstanbul anat Yay., Antik Kaynaklar Dizisi, 1a, I. Baskı, İstanbul, 1986, s.19.
4. Kastamonu İli Arazi Varlığı Raporu, Köy Hizmetleri Genel Müd. Yay. İl Raporu No:37, Ankara,1993, s.91.
5. İbret,B.Ü., Devrez Havzası'nın Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası,Marmara Üniv.Sos. Bil. Enst. Yayınlanmamış Doktora Tezi,İstanbul, 2000, s.185.
6. Baydil,E., Gökırmak Havzası'nın Coğrafyası (Beşeri ve Ekonomik Açıdan), İst. Üniv. Sos. Bil. Enst. Yayınlanmamış Doktora Tezi,İstanbul ,1994, s.72.
7. Cuinet V., La Turquie d'Asia, Paris,1895,s.470.
8. Strabon., a.g.e.,1986, s.16
9. Cuinet V., a.g.e.,1895, s.470.
10. Turan,O., Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti,Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay. No:7,Ankara,1965, s.265.
11. Turan,R., Selçuklular Zamanında Kastamonu, Tebliğler, Ayyıldız Matb. Ankara, 1988, s.3.
12. Akdağ, M., Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi II, Cem Yay. İst., 1995, s.148.
13. Merçil, E., Müslüman- Türk Devletleri Tarihi, Güryay Matb.,İstanbul, 1985 s.291.
14. Aşıkpaşaoğlu Tarihi, Hazırlayan: N. Atsız, Ankara, 1985, s.100.
15. Ölmez, İ., Küre'nin Tarihçesi, Ayvatoğlu Matbaası, Kastamonu,1997, s.1.
16. Ölmez, İ., a.g.e., 1997, s.25.
17. Güzey, A.R., Şeriye Sicillerine Göre 17. Yüzyılda Sonları- 18. Yüzyıl Başlarında Kastamonu, Doktora Ön Çalışması, Gazi Ünv. Sos. Bil. Enst. Ankara,2000, s.166.
18. Etibanktan Eti Holding A.Ş.'ne, Eti Holding A.Ş. Tanıtım Yay. Ankara, s.9.
19. Kazmaz, S., Kastamonu "Geçmiş Günler ve Küçük Sanat Hayatı", Türk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları No:19, Ankara,1997, s.123.
20. Cuinet V., a.g.e.,1895, s.470.
21. Etibanktan Eti Holding A.Ş.'ne, a.g.e., s.9.
22. Ölmez, İ., a.g.e., 1997, s.1.

23. Etibank Küre Bakırlı Pirit İşletmesi Müdürler Toplantısı, Küre, 1997, s.1.
24. Etibank Küre Bakırlı Pirit İşletmesi Müdürler Toplantısı, a.g.e., 1997, s.1.
25. Etibank Küre Bakırlı Pirit İşletmesi Raporu, Küre,1995, s.3.
26. Eti- Bakır A.Ş. 2000 Brifing Dosyası,Küre, s.11.
27. Eti- Bakır A.Ş. 2000 Brifing Dosyası, a.g.e.,s.35.
28. Kastamonu İli Arazi Varlığı Raporu, a.g.e., s.91
29. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri-Kastamonu, DİE, Yayınları. No:1630,Ankara,1990, s.130-131.